

GRAND CHAMBER

BOCHAN mot UKRAINA (nr 2)

(Ansökan nr 22251/08)

DOMSLUT

*Denna version korrigerades den 11 mars 2015
enligt regel 81 i Domstolens arbetsordning.*

STRASBOURG

5 februari 2015

Denna dom är slutlig men kan bli föremål för redaktionella ändringar.

I målet Bochan mot Ukraina (nr 2),

avkunnar Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna i stor sammansättning (Grand Chamber) bestående av:

Dean Spielmann, *ordförande*,
Josep Casadevall,
Guido Raimondi,
Ineta Ziemele,
Mark Villiger,
Isabelle Berro,
Boštjan M. Zupančič,
Alvina Gyulumyan,
Ganna Yudkivska,
Angelika Nußberger,
Erik Møse,
André Potocki,
Paul Lemmens,
Paul Mahoney,
Aleš Pejchal,
Krzysztof Wojtyczek,
Dmitry Dedov, *domare*,

och Lawrence Early, *juridisk rådgivare*

efter enskilda överläggningar den 7 maj och den 19 november 2014,
följande dom, vilken fastställdes sistnämnda datum:

FÖRFARANDE

1 Målet hade sitt ursprung i en ansökan (nr 22251/08) mot Ukraina inlämnad till domstolen enligt artikel 34 i Konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna ("Konventionen") av en ukrainsk medborgare, Mariya Ivanivna Bochan ("sökanden") den 7 april 2008.

2. Sökanden företrädde av sin son, I. Bochan, advokat med praktik i Ternopil.

Den ukrainska regeringen ("Regeringen") företrädde av sitt ombud, senast N. Sevostyanova, från justitieministeriet.

3. Sökanden, som åberopade artikel 6 § 1 i Konventionen och artikel 1 i protokoll nr 1, klagade över förfarandet avseende hennes "överklagande mot bakgrund av exceptionella omständigheter" baserat på Domstolens dom i sökandens tidigare mål (*jfr Bochan v. Ukraine*, nr 7577/02, 3 maj 2007), föreskrivet i tillämplig ukrainsk lagstiftning.

4 Den 6 september 2011 meddelades regeringen om ansökan.

5. Den 19 november 2013 hänsköt en kammare i sektion fem bestående av Mark Villiger, ordförande, Angelika Nußberger, Boštjan M. Zupančič, Ganna Yudkivska, André Potocki, Paul Lemmens, Aleš Pejchal, domare, samt Claudia Westerdiek, sektionens justitiesekreterare, målet till Grand Chamber. Ingen av parterna invände mot hänskjutandet (Artikel 30 i Konventionen och regel 72 i Domstolens arbetsordning).

6. Sammansättningen i Grand Chamber bestämdes i enlighet med artikel 26 § 4 och § 5 i Konventionen och regel 24 i Domstolens arbetsordning.

7. Sökanden och Regeringen inkom båda med skriftliga yttranden. Den 17 mars 2014, efter samråd med parterna, beslöt ordförande för Grand Chamber att inte hålla något sammanträde.

FAKTA

I. OMSTÄNDIGHETERNA I MÅLET

8 Sökanden föddes 1917 och bor i Ternopil.

9. Omständigheterna i målet, så som de framställts av parterna, kan sammanfattas som följer.

A. Faktisk bakgrund i målet

10. Sedan 1997 har sökanden, hittills utan framgång, gjort anspråk på äganderätten till en del av ett hus som vid den relevanta tidpunkten ägdes av M. och till marken som huset står på. Hennes anspråk är baserat på följande argument: att aktuell del av huset byggdes på hennes och hennes framlidne makes bekostnad; att hennes make lagligen fick äganderätten till fastigheten som hon sedan ärvde; att den inte såldes till M. trots att det initialt hade funnits en överenskommelse med sökandens son med den innebörden; och att det köpeavtal på vilket M. baserade sin rätt till fastigheten på var förfalskat.

11. Sökandens anspråk på fastigheten behandlades vid ett flertal tillfällen av nationella domstolar. Sedan Högsta domstolen återförvisat målet till domstolar i lägre instans med olika lokal behörighet avvisades slutligen sökandens anspråk. Med hänvisning till utsagor från 17 vittnen, varav ett hördes personligen, och till dokument ingivna av M., fann domstolar i två olika instanser att M. hade köpt grunden till aktuell del av huset av sökandens son 1993 och därefter hade byggt det på egen

bekostnad. Följaktligen var M. rättmätig ägare till den delen av huset och hade rätt att använda marken som det var byggt på. Det slutgiltiga beslutet, som fastställde domsluten i lägre instanser, fattades av Högsta domstolen den 22 augusti 2002.

B. Domstolens dom i det första målet

12. Den 17 juli 2001 lämnade sökanden in en ansökan till Domstolen där hon i synnerhet klagade över de nationella domstolarnas orättvisa behandling av hennes anspråk. Hon klagade även över förfarandets längd och gjorde gällande en överträdelse både mot artikel 1 i protokoll nr 1 till Konventionen och mot artikel 14 i Konventionen med anledning av resultatet.

13. Den 3 maj 2007 avkunnade Domstolen sin dom i målet. Domen blev slutgiltig den 3 augusti 2007. Domstolen fann att det hade skett en kränkning av artikel 6 § 1 i Konvention, med hänsyn till de omständigheter på vilka Högsta domstolen hade återförvisat sökandens mål i förening med bristen på tillräcklig motivering i de nationella domsluten, (jfr *Bochan*, citerat ovan, § 85).

14. Domstolen resonerade som följer:

“74. ... Återförvisningen av [sökandens mål] beordrades av Högsta domstolen sedan den uttryckligen hade ogillat lägre instansers slutsatser avseende sakomständigheterna och sedan den uttalat sin syn på en av de viktigaste aspekterna i målet ... redan innan de lägre domstolarna gjort sin nya bedömning av fakta och samlat in bevisning... Eftersom Högsta domstolen dessutom underlätit att ange skäl till återförvisningen, anser Domstolen att sökandens farhågor att Högsta domstolens domare, inklusive dess vice ordförande, hade en förutfattad idé beträffande utgången i målet och att de domare till vilka målet hade återförvisats den 9 oktober 2000 skulle pröva målet i enlighet med Högsta domstolens uppfattning, objektivt var befogade.

75. Domstolen anser att den sammantagna processuella situationen även rubbade på rättsäkerhetsprincipen (jfr *Ryabykh v. Russia*, nr 52854/99, § 51-52, ECHR 2003-IX). Det faktum att Högsta domstolens syn på sökandens mål skilde sig från den i lägre instanser kunde inte vara enda skäl till den upprepade omprövningen. Högre domstolars omprövningsbefogenhet ska användas för att korrigera rättsliga misstag, justitiemord, och ska inte ersätta lägre instansers bedömning av fakta.”

15. Domstolen konstaterade vidare att de nationella domstolarna inte hade bemött sökandens påståenden om vittnesutsagornas tillförlitlighet och den skriftliga bevisningens giltighet, vilket hade varit avgörande för utgången i målet (se *Bochan*, citerat ovan, § 81-84).

16. Baserat på ovanstående skäl enligt artikel 6 § 1 i Konventionen beslutade Domstolen att det inte var nödvändigt att pröva sökandens

klagomål baserat på artikel 1 i protokoll nr 1, eftersom det inte tog upp någon tydlig fråga (jfr *Bochan*, citerat ovan, § 91).

17. Sökandens klagomål beträffande förfarandets längd och kränkning av artikel 1 protokoll nr 1 i förening med artikel 14 i Konventionen avvisades som ogrundat (jfr *Bochan*, citerat ovan, § 87 och 93).

18. Sökanden tilldömdes EUR 2 000 som skälig gottgörelse för ideell skada. Domstolen konstaterade även ”att sökanden enligt ukrainsk lag hade rätt att begära förnyad prövning eftersom Domstolens konstaterat att de nationella domstolarna inte hade uppfyllt artikel 6 i hennes mål” (jfr *Bochan*, citerat ovan, § 97 och 98).

19. Europarådets ministerkommitté har ännu inte slutfört sin övervakning av verkställandet av domen enligt artikel 45 § 2 i Konventionen.

C. Sökandens ”överklagande mot bakgrund av exceptionella omständigheter”

20. Den 14 juli 2007 ingav sökanden till Högsta domstolen ett ”överklagande mot bakgrund av exceptionella omständigheter” i enlighet med främst artikel 353-355 civilprocesslagen från 2004 (se punkt 24 nedan). Med hänvisning till Domstolens dom den 3 maj 2007 begärde hon att Högsta domstolen skulle upphäva domstolarnas beslut i hennes mål och fastställa en ny dom som godkände hennes anspråk fullt ut. Till sitt överklagande bifogade hon kopior av Domstolens dom och av de nationella domsluten.

21. Den 14 mars 2008 avvisade en jury bestående av 18 domare från Högsta domstolens avdelning för civilmål sökandens överklagande efter att ha prövat överklagandet och med hänvisning till artikel 358 i civilprocesslagen från 2004 (återgiven i punkt 24 nedan). Den relevanta delen av Högsta domstolens beslut lyder som följer:

”Genom sin dom den 3 maj 2007 förklarade Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna sökandens klagomål angående orättvisa i förförandet och kränkning av artikel 1 i protokoll nr 1 för tillåtlig och återstoden av ansökan otillåtlig. En kränkning av artikel 6 § 1 i Konventionen ... konstaterades i målet. [Domstolen] fastställde att svarandestaten, senast tre månader från det datum då domen blev slutgiltig enligt artikel 44 § 2 i Konventionen skulle betala sökanden EUR 2 000 (tvåusen euro) i ideellt skadestånd...

I punkt 64 i domen från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna, konstateras att sökandens framställning främst rör fyra frågor, nämligen:

(a) huruvida de domstolar, som behandlade [sökandens] mål, var oberoende och opartiska;

(b) huruvida det faktum att målet behandlades av stadsdomstolen i Chemerovetskhindrade sökanden från att delta i förhandlingarna;

(c) huruvida principen om ”jämbördigt styrkeförhållande” iakttagits med tanke på de nationella domstolarnas underlåtenhet att höra de vittnen vars skriftliga utsagor domstolarna hade godkänt som bevis;

(d) huruvida de slutliga domsluten från domstolarna i första, besvär- och kassationsinstans var tillräckligt välgrundade.

Som framgår av materialet i målet företrädde sökanden i det [nationella] förfarandet av sin son, en advokat... Under hela rättegångsförfarandet underlät hon att inställa sig i domstolen trots att hon hade informerats i laga ordning om förhandlingarna.

Ingen av dem som deltog i målet, inklusive B.I. [sökandens son] begärde att vittnena skulle inkallas... B.I. underlät att inge vittnesutsagor ... som kunde styrka att huset hade byggts på hans (eller hans fars eller hans mors) bekostnad.

Ingen av parterna, inklusive B.I. begärde att domaren i [första instans] skulle bytas ut. Klagomål på domstolens bristande objektivitet ... restes av herr B.I. först efter att dom hade fastställts i målet.

Som framgår av materialet i målet, bestreds inte att köpeavtalet från den 18 mars 1993, enligt vilket M. köpte halva grunden och en del av byggnadsmaterialet av B.I. var giltigt... Det finns även ett dokument som bekräftar att den vänstra sidan av huset byggdes på M:s bekostnad och ett dokument enligt vilket M. till B.I. betalade 1 550 000,000 karbovanets [den tidigare övergångsvalutan i Ukraina före september 1996] för grunden till den vänstra sidan av huset. Dessa omständigheter motbevisades inte vid expertprövningen i målet.

Europiska domstolen för de mänskliga rättigheterna har i sin dom även konstaterat att sökanden underlät att inkomma med bevis på att hon hade utsatts för diskriminering med anledning av att hon inte kommit i åtnjutande av sin egendom, i strid mot artikel 14 i konventionen i förening med artikel 1 i protokoll nr 1, på grund av resultatet i civilprocessen. [Domstolen] fann att sökandens klagomål [enligt dessa bestämmelser] skulle avvisas som uppenbart ogrundade i enlighet med artikel 35 § 3 och § 4 i Konventionen. Därför konstaterade Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna att de [nationella] domstolarnas beslut var befogade och välgrundade och beslöt att tilldöma sökanden ett skadestånd uppgående till EUR 2 000 enbart för kränkningen av kravet på ”rimlig tid” i ukrainska domstolar.

Mot bakgrund av ovannämnda kan domstolarnas beslut i målet inte ogillas på de grunder som anges i fru Bochans ansökan.

Med hänvisning till [artikel] 358 i [Ukrainas civilprocesslag], fattade domarjuryn från Högsta domstolens avdelning för civilmål i Ukraina

[följande beslut].

Att inte tillåta [M. I. Bochans] överklagande mot bakgrund av exceptionella omständigheter av domen från den 19 januari 2001 i stadsdomstolen i Chemerovetsk i Khmelnytsk-distriktet, beslutet i appellationsdomstolen i Khmelnytsk-distriktet den 1 mars 2001 och beslutet den 22 augusti 2002 i Ukrainas Högsta domstol.

22. Den 8 april 2008 ingav sökanden ett nytt ”överklagande mot bakgrund av exceptionella omständigheter” till Högsta domstolen. Hon hävdade att beslutet den 14 mars 2008 hade baserats på en felaktig

”tolkning” av Domstolens dom från den 3 maj 2007 och begärde att Högsta domstolen skulle ompröva saken mot bakgrund av Domstolens domskäl enligt artikel 6 § 1 i Konventionen i denna dom, vilka anges i punkt 15 ovan.

23. Den 5 juni 2008 meddelade en jury bestående av sju domare från Högsta domstolens avdelning för civilmål, med hänvisning till artikel 356 i civilprocesslagen från 2004, att överklagandet inte kunde tas upp till prövning, eftersom det inte innehöll några argument som kunde anföras som skäl för omprövning av målet mot bakgrund av exceptionella omständigheter i enlighet med artikel 354 i civilprocesslagen från 2004 (se punkt 24 nedan för texten i artikel 354 och relevanta utdrag ur artikel 356 i lagen).

II. RELEVANT NATIONELL LAGSTIFTNING

A. Civilprocesslagen (2004)

24. De relevanta utdragen ur lagen, som den var formulerad vid tidpunkten, lyder som följer:

Artikel 353. Rätten att invända mot domstolsbeslut mot bakgrund av exceptionella omständigheter

“1. Parterna i förfarandet ... har rätt att överklaga beslut i civilmål till Högsta domstolen i Ukraina mot bakgrund av exceptionella omständigheter efter att [dessa beslut] har prövats i kassationsdomstol.”

Artikel 354. Grunder för ett överklagande mot bakgrund av exceptionella omständigheter

“1. Efter att domstolsbeslut i civilmål har prövats i kassationsdomstol kan de omprövas mot bakgrund av exceptionella omständigheter om de överklagas på [följande] grunder:

- (1) avvikande tillämpning av lagen i kassationsdomstolen (eller domstolarna);
- (2) en internationell domstol, vars jurisdiktion har erkänts av Ukraina finner att ett [nationellt] domslut var i strid med Ukrainas internationella åtaganden.”

Artikel 355. Överklagande mot bakgrund av exceptionella omständigheter

“1. Ett överklagande kan lämnas in inom en månad efter att de exceptionella omständigheterna uppmärksammades.

2. Ett överklagande mot bakgrund av exceptionella omständigheter ska lämnas in i enlighet med tillämpliga regler för kassationsbesvär.

...

Artikel 356. Tillåtlighet för ett överklagande mot bakgrund av exceptionella omständigheter

“1. Frågan huruvida ett överklagande mot bakgrund av exceptionella omständigheter är tillåtligt... ska beslutas i kammare av en jury bestående av sju domare...

2. Ett överklagande ska förklaras tillåtligt... om minst tre domare beslutar så ...

3. Beslut angående ett överklagandes tillåtlighet ... kan inte överklagas...

4. En kopia av beslutet som förklarar ett överklagande tillåtligt... ska skickas till parterna ...

5. Har ett överklagande förklarats tillåtligt... kan domstolen skjuta upp verkställigheten av besluten i fråga.

6. Reglerna i punkt 1 till 4 i denna artikel är inte tillämpliga på ett överklagande som lämnas in baserat på de grunder som anges i punkt 2 i artikel 354 i denna lag.”

Artikel 357. Förfarande vid prövning mot bakgrund av exceptionella omständigheter

“1. Prövning av ett mål mot bakgrund av exceptionella omständigheter är ett slags kassationsförfarande (*різновидом касаційного провадження*).

2. Målet ska prövas av en domarjury som representerar minst två tredjedelar av medlemmarna i civilmålsavdelningen i Ukrainas Högsta domstol ...

...

4. Prövning av mål mot bakgrund av exceptionella omständigheter ska genomföras enligt de regler som är tillämpliga på kassationsförfaranden.”

Artikel 358. Befogenheter hos Högsta domstolen i Ukraina vid prövning av mål mot bakgrund av exceptionella omständigheter

“1. Vid prövning av ett mål mot bakgrund av exceptionella omständigheter har Högsta domstolen i Ukraina befogenhet att:

(1) avvisa ett överklagande och att låta domslutet kvarstå oförändrat ...

(2) helt eller delvis häva ett domslut, och att återförvisa ett mål till förnyad prövning i domstol i första instans, besvärsdomstol eller kassationsdomstol ...

(3) häva ett domslut i besvärsdomstol eller kassationsdomstol och fastställa ett domslut som hävts felaktigt ...

(4) häva domsluten i målet och avbryta förfarandet ...

(5) ändra ett domslut och att fastställa ett nytt domslut baserat på de faktiska omständigheterna i målet ...”

Artikel 360. Högsta domstolens domar vinner laga kraft

“1. Beslut fastställda av Ukrainas Högsta domstol mot bakgrund av exceptionella omständigheter vinner laga kraft när de avkunnats och kan inte överklagas.”

B. Lag om verkställande av domar och tillämpningen av rättspraxis i Europadomstolens rättspraxis, 23 februari 2006¹

25. De relevanta utdragen ur lagen, som den var formulerad vid tidpunkten, lyder som följer:

”Denna lag reglerar förhållanden som härrör från: Statens skyldighet att verkställa domslut i Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna i mål mot Ukraina; nödvändigheten att undanröja orsakerna till en kränkning av konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna och protollen till konventionen från Ukrainas sida; behovet att implementera europeiska regler för mänskliga rättigheter i Ukrainas rättsliga och administrativa förfaranden; och behovet att skapa förutsättningar att minska antalet ansökningar mot Ukraina i den Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna.”

Paragraf 1. Definitioner

“1. För tillämpningen av denna lag har dessa termer följande innebörd när de används:

...

Konventionen – Konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna 1950 och tillhörande protokoll som antagits som bindande av Ukrainas [parlament];

Domstolen – Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna;

...

Förmånstagare – (a) en sökande i Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna i ett mål mot Ukraina till vars förmån Domstolen avkunnat sin dom eller i vars mål parterna har nått en uppgörelse i godo, eller dennes företrädare eller efterträdare ...

Verkställande av [Domstolens] domslut – (a) betalning av skadestånd till Förmånstagaren; (b) införande av enskilda åtgärder; (c) införande av generella åtgärder;

...”

Paragraf 2. Verkställande av [Domstolens] domslut

“1. [Domstolens] domslut ska vara bindande och verkställbart för Ukraina i enlighet med artikel 46 i Konventionen.

2. Verkställighetsförfarandet regleras av denna Lag, verkställighetsförfarandelagen, och av andra bestämmelser, med beaktande av de specifika bestämmelserna i ifrågavarande lag.”

Paragraf 10. Ytterligare enskilda åtgärder

“1. Förutom betalningen av skadestånd ska enskilda åtgärder vidtas i syfte att återupprätta Förmånstagarens rättigheter [som har] kränkts.

2. Enskilda åtgärder är bland annat:

(a) så långt som möjligt återställa den rättsliga ställning som Förmånstagaren hade innan Konventionen kränktes (*restitutio in integrum*);

...

3. Förmånstagarens tidigare rättsliga ställning ska återställas, bland annat, genom:

(a) förnyad prövning av målet i domstol, inklusive återupptagande av förhandlingarna i målet;

(b) förnyad prövning av målet i förvaltningsmyndighet.”

Paragraf 11. Åtgärder som ska vidtas av regeringens ombud med avseende på enskilda åtgärder

“1. Regeringens ombud ska inom tre dagar från det att meddelande om att Domstolens dom vunnit laga kraft har mottagits:

(a) skicka ett meddelande till Förmånstagaren som förklarar hans rätt att inleda förfarande för ny prövning av hans mål och/eller återupptagande av förfarandet i enlighet med gällande lag ...”

III. LAGSTIFTNING OCH RÄTTSPRAXIS I EUROPARÅDETS MEDLEMSSTATER

26. En jämförande granskning av nationell lagstiftning och rättspraxis i trettioåtta av Europarådets medlemsstater visar att många stater har infört nationella mekanismer som ger möjlighet att begära förnyad prövning av civilmål som avslutats med slutgiltigt domstolsbeslut baserat på att Domstolen konstaterat en Konventionskränkning. I framförallt tjugotvå av de granskade medlemsstaterna föreskriver den nationella civilprocesslagen uttryckligen att en sökande ska ges möjlighet att begära förnyad prövning av ett civilmål baserat på att Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna eller annan internationell domstol har konstaterat att en kränkning skett. Så är fallet i Albanien, Andorra, Armenien, Azerbajdzjan, Tjeckien, Estland, Makedonien, Georgien, Tyskland, Lettland, Litauen, Moldavien, Montenegro, Norge, Portugal, Rumänien, Ryssland, Serbien, Slovakien, Schweiz och Turkiet. I alla dessa stater ska begäran om förnyad prövning göras till en domstol. Däremot varierar jurisdiktionsnivån från medlemsstat till medlemsstat. I vissa stater är det den högsta instansen som behandlar ansökan, det vill säga Högsta domstolen (så är fallet i Albanien, Azerbajdzjan, Estland och Litauen) eller Författningsdomstolen (Tjeckien). I andra, riktas begäran till den domstol vars beslut överklagats (Kroatien, Makedonien och Serbien). Normalt sker inte förnyad prövning automatiskt utan den är föremål för tillåtlighetskrav, till exempel tidsgränser, sökandes talerätt och skälen för begäran (så är fallet till exempel i Albanien, Makedonien, Georgien, Montenegro och Turkiet). Vissa nationella bestämmelser kräver att andra villkor är uppfyllda, till exempel att de allvarliga följderna av kränkningen fortfarande består (Rumänien) eller att

skadeståndet inte har gottgjort kränkningen (Slovakien) eller att sökanden inte kunnat kompenseras på annat sätt (Estland).

27. I sexton av de trettioåtta granskade medlemsstaterna är för närvarande inte förnyad prövning av civilmål baserat på Domstolens utslag om Konventionskränkning uttryckligen föreskriven i befintlig lagstiftning (så är fallet i Österrike, Belgien, Frankrike, Grekland, Ungern, Italien, Irland, Liechtenstein, Luxemburg, Monaco, Nederländerna, Polen, Slovenien, Spanien, Sverige och Storbritannien (England och Wales). I vissa av dessa stater har sökanden ändå möjlighet att begära ny prövning i en sådan situation enligt omprövningsförfarandet mot bakgrund av nya fakta som framkommit eller på grund av att rättegångsfel har begåtts (till exempel Frankrike, Nederländerna och Polen).

IV. REKOMMENDATION NR R (2000) 2 FRÅN EUOPARÅDETS MINISTERKOMMITTÉ

28. I sin rekommendation nr R (2000) 2, antagen den 19 januari 2000 på ställföreträdarnas 694:e möte, konstaterade Ministerkommittén att övervakningen av verkställandet av Domstolens domar visade att ny prövning av ett mål eller återupptagande av förhandlingar i ett mål under vissa omständigheter var det effektivaste, om inte det enda, sättet att uppnå *restitutio in integrum*.

Ministerkommittén uppmanade därför staterna att införa mekanismer för ny prövning av ett mål sedan Domstolen konstaterat Konventionskränkning, i synnerhet när:

”(i) målsäganden fortfarande är drabbad av mycket svåra negativa konsekvenser på grund av utslaget av det nationella beslutet, vilka inte har gottgjorts tillräckligt genom den skäligen gottgörelsen och inte kan rättas till utan ny prövning eller återupptagande av förhandlingarna, och

(ii) Domstolens domslut leder till slutsatsen att

(a) det ifrågasatta nationella beslutet i sak strider mot Konventionen, eller

(b) den konstaterade kränkningen är baserad på rättegångsfel eller brister av sådan dignitet att det reser allvarliga tvivel mot resultatet av det nationella förfarande som sökanden klagat på.”

LAGSTIFTNINGEN

I. PÅSTÅDD KRÄNKNING AV ARTIKEL 6 § 1 I KONVENTIONEN OCH ARTIKEL 1 I PROTOKOLL NR 1

29. Sökanden klagade över behandlingen av hennes ”överklagande mot bakgrund av exceptionella omständigheter” som kulminerade i Högsta domstolens beslut den 14 mars 2008. Framförallt hävdade hon att Högsta domstolen i behandlingen av hennes överklagande hade underlåtit att ta hänsyn till Domstolens utslag enligt artikel 6 § 1 i Konventionen i sin dom den 3 maj 2007 med avseende på de nationella domstolarnas bevisvärdering (se punkt 15 ovan). Högsta domstolen hade även underlåtit att ta upp vissa viktiga aspekter i målet, särskilt giltigheten hos den skriftliga huvudbevisningen som de nationella domstolarna hade baserat sina domslut på. Vidare stred Högsta domstolens resonemang beträffande resultatet av sökandens tidigare ansökan mot det som Domstolen konstaterat i sin dom den 3 maj 2007 (se punkt 13 och 18 ovan). Enligt sökande hade det orättvisa sätt på vilket Högsta domstolen hade behandlat hennes överklagande inneburit en ny kränkning av artikel 6 § 1 i Konventionen och artikel 1 i protokoll nr 1. Dessa bestämmelser lyder, i den mån de är relevanta för sökandens synpunkter, som följer:

Artikel 6 § 1

”Var och en skall, vid prövningen av hans civila rättigheter och skyldigheter..., vara berättigad till en rättvis ... förhandling ... inför en ... domstol...”

Artikel 1 i protokoll nr 1

“Envar fysisk eller juridisk persons rätt till sin egendom skall lämnas okränt. Ingen får berövas sin egendom annat än i det allmännas intresse och under de förutsättningar som anges i lag och i folkrättens allmänna grundsatser.

Ovanstående bestämmelser inskränker dock inte en stats rätt att genomföra sådan lagstiftning som staten finner erforderlig för att reglera nyttjandet av viss egendom i överensstämmelse med det allmännas intresse eller för att säkerställa betalning av skatter och andra pålagor eller av böter och viten”.

30. Inledningsvis noterar Domstolen att denna ansökan är en fortsättning på en tidigare ansökan från samma sökande med avseende på en civilprocess rörande äganderätten till fast egendom. I sin dom den 3 maj 2007 rörande denna ansökan, förklarade Domstolen att de nationella domstolarna hade fattat sina beslut i förfaranden som inte hade respekterat garantierna i artikel 6 § 1 om rättvis förhandling, oavhängighet och opartiskhet, rättssäkerhet och kravet på tillräcklig motivering (se punkt 13-15 ovan). Med hänvisning huvudsakligen till Domstolens dom den 3 maj 2007, ingav sökande ett exceptionellt överklagande mot nämnda beslut till Högsta domstolen. I det förfarande som avgjordes i mars 2008, och som är

föremål för hennes nuvarande ansökan avvisade Högsta domstolen hennes överklagande, och vidhöll att de nationella besluten hade varit korrekta och välgrundade.

31. Domstolen måste först avgöra om den är förhindrad av artikel 46 i Konventionen att behandla sökandens klagomål med hänsyn till Konventionens befogenhetsfördelning mellan ministerkommittén och Domstolen vad gäller övervakningen av verkställandet av Domstolens domslut (jfr, t.ex. *Lyons and Others v. the United Kingdom* (dec.), nr 15227/03, ECHR 2003-IX). För det andra, i händelse att Domstolen inte är förhindrad att göra detta, måste Domstolen undersöka huruvida det nationella förfarandet avseende sökandens exceptionella överklagande var i enlighet med garantierna i Konventionen, framförallt garantierna i artikel 6 § 1 (jfr *Steck-Risch and Others v. Liechtenstein* (dec.), nr 29061/08, 11 maj 2010) och, i så fall, om kraven i artikel 6 § 1 var uppfyllda

32. Inledningsvis är att beakta att sökandens klagomål i princip riktar sig mot det förfarande som avsåg hennes exceptionella överklagande som ingavs den 14 juni 2007 och avvisades av Högsta domstolen den 14 mars 2008. Med tanke på arten och resultatet av sökandens tidigare, liknande överklagande, som avvisades av Högsta domstolen den 5 juni 2008, kommer Domstolen även att beakta det senare förfarandet (se punkt 55-56 nedan).

A. Huruvida Domstolen hindras av artikel 46 i konventionen från att pröva klagomålen i förevarande ansökan

1. Allmänna principer

33 Frågan huruvida de höga fördragsslutande parterna har rättat sig efter Domstolens domslut faller utanför dess jurisdiktion om den inte väcks i samband med det "överträdelseförfarande" som anges i artikel 46 § 4 och 5 i Konventionen (jfr *The United Macedonian Organisation Ilinden – PIRIN and Others v. Bulgaria* (nr 2), nr 41561/07 och 20972/08, § 56, 18 oktober 2011). Enligt artikel 46 § 2 har ministerkommittén befogenhet att övervaka verkställandet av Domstolens domar och utvärdera de åtgärder som vidtas av svarandestaterna. Ministerkommitténs roll när det gäller verkställandet av Domstolens domar hindrar dock inte Domstolen från att pröva en ny ansökan avseende åtgärder vidtagna av en svarandestat när det gäller verkställandet av en dom om denna ansökan innehåller relevant ny information avseende frågor som lämnats öppna i den första domen (jfr *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) v. Switzerland* (no. 2) [GC], nr 32772/02, § 61-63, ECHR 2009).

34. De relevanta allmänna principerna sammanfattades i *Egmez v. Cyprus* (dec.), nr 12214/07, § 48-56, 18 september 2012), som följer:

“48. Domstolen upprepar att när Domstolen fastställer att en kränkning skett är detta i princip en fastställelse (jfr *Krémár and Others v. the Czech Republic* (dec.), nr 69190/01, 30 mars 2004; *Lyons and Others v. the United Kingdom* (dec.), nr 15227/03, ECHR 2003-IX; och *Marckx v. Belgium*, 13 juni 1979, § 58, serie A nr 31) och att de höga fördragsslutande parterna genom artikel 46 i Konventionen förbundit sig att rätta sig efter Domstolens slutgiltiga domar i varje mål där de är parter, verkställandet övervakas av ministerkommittén (jfr, mutatis mutandis, *Papamichalopoulos and Others v. Greece* (artikel 50), 31 oktober 1995, § 34, serie A nr 330-B). Det innebär, bland annat, att svarandestaten genom en dom där Domstolen konstaterar en kränkning av Konventionen eller dess protokoll åläggs inte bara att betala de berörda tillerkända skadeståndsbelopp, utan även att välja, under övervakning av ministerkommittén, de allmänna och/eller enskilda åtgärder som ska införas i deras nationella rättsordning för att sätta stopp för den kränkning som Domstolen fastställt och för att i möjligaste mån avhjälpa effekterna (jfr *Pisano v. Italy* (avskrivs) [GC], nr 36732/97, § 43, 24 oktober 2002 och *Scozzari and Giunta v. Italy* [GC], nr. 39221/98 och 41963/98, § 249, ECHR 2000-VIII). Svarandestaten har, under ministerkommitténs övervakning, fortfarande frihet att välja med vilka medel de ska fullgöra sina skyldigheter enligt artikel 46 i Konventionen, förutsatt att dessa medel är förenliga med Domstolens beslut (jfr *Scozzari and Giunta* citerat ovan, § 249). Domstolen kan inte ikläda sig någon roll i denna dialog ((*Lyons and Others*, citerat ovan).

49. Även om Domstolen i vissa situationer anger vilka specifika gottgörelser eller andra åtgärder som svarandestaten ska vidta (jfr, till exempel, *Assanidze v. Georgia* [GC], nr 71503/01, punkt 14 i den operativa delen, ECHR 2004-II; *Gençel v. Turkey*, nr 53431/99, § 27, 23 oktober 2003), är det fortfarande ministerkommittén som ska utvärdera implementeringen av åtgärderna enligt artikel 46 § 2 i Konventionen (jfr *Greens and M.T. v. the United Kingdom*, nr 60041/08 och 60054/08, § 107, 23 november 2010; *Suljagić v. Bosnia and Herzegovina*, nr 27912/02, § 61, 3 november 2009; *Hutten Czapska v. Poland* (uppgörelse i godo) [GC], nr 35014/97, § 42, 28 april 2008; *Hutten Czapska v. Poland* [GC], nr 35014/97, § 231-239 och den operativa delen, ECHR 2006-VIII; *Broniowski v. Poland* (uppgörelse i godo) [GC], no. 31443/96, § 42, ECHR 2005-IX; och *Broniowski v. Poland* [GC], nr 31443/96, § 189-194 och den operativa delen, ECHR 2004-V).

50. Följaktligen har Domstolen genomgående betonat att den inte har befogenhet att intyga huruvida en fördragsslutande part har fullgjort de förpliktelser som parten ålagts genom en av Domstolens domar. Domstolen har därför vägrat pröva klagomål rörande staters underlåtenhet att verkställa dess domar, och förklarat sådana klagomål vara otillåtliga *ratione materiae* (jfr *Moldovan and Others v. Moldova* (dec.), nr 8229/04, 15 februari 2011; *Dowsett v. the United Kingdom* (nr 2) (dec.), nr 8559/08, 4 januari 2011; *Öcalan v. Turkey* (dec.), nr 5980/07, 6 juli 2010; *Haase v. Germany*, nr 11057/02, ECHR 2004 III; *Komanický v. Slovakia* (dec.), nr 13677/03, 1 mars 2005; *Lyons and Others*, citerat ovan; *Krémár and Others*, citerat ovan; och [*Fischer*] v. *Austria* (dec.), nr 27569/02, ECHR 2003 VI).

51. Ministerkommitténs roll på det här området innebär dock inte att de åtgärder som en svarandestat vidtar för att gottgöra en överträdelse inte kan ge upphov till en ny fråga som inte har avgjorts i domen (jfr *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT)*, citerat ovan, § 62; *Hakkar v. France* (dec.), nr 43580/04, 7 april 2009; *Haase*, citerat ovan; *Mehemi* [v. *France* (nr 2)], nr 53470/99, § 43, ECHR 2003-IV; *Rongoni v. Italy*, nr 44531/98, § 13, 25 oktober 2001; *Rando v. Italy*, nr 38498/97, § 17, 15 februari 2000; *Leterme v. France*, 29 april 1998, Rapporter 1998-III; *Pailot v. France*, 22 april

1998, § 57, Rapporter 1998-II; och *Olsson v. Sweden* (nr 2), 27 november 1992, serie A nr 250) och, i sig, bli föremål för en ny ansökan som Domstolen kan behandla.

52. Baserat på detta har Domstolen funnit att den hade behörighet att pröva klagomål i att antal uppföljningsmål, till exempel när nationella myndigheter har genomfört en ny nationell prövning av målet genom implementering av en av Domstolens domar, antingen genom att återuppta förfarandet (jfr *Emre v. Switzerland* (nr 2), nr 5056/10, 11 oktober 2011, och *Hertel [v. Switzerland]* (dec.), nr 53440/99, ECHR 2002-I) eller genom att inleda [ett] helt nytt nationellt förfarande (jfr *The United Macedonian Organisation Ilinden – PIRIN and Others v. Bulgaria* (no. 2), nr 41561/07 och 20972/08, 18 oktober 2011 och *Liu v. Russia* (nr 2), nr 29157/09, 26 juli 2011).

53. När det handlar om en fortsatt kränkning av en Konventionsrättighet efter implementering av en dom där Domstolen har konstaterat en kränkning av den rättigheten under en viss tid, är det inte ovanligt att Domstolen prövar en andra ansökan rörande en kränkning av den rättigheten under senare period (jfr bland annat *Ivanțoc and Others v. Moldova and Russia*, nr 23687/05, § 93-96, 15 november 2011 avseende fortsatt frihetsberövande; *Wasserman v. Russia* (no. 2), nr 21071/05, § 36-37, 10 april 2008 beträffande utebliven verkställan av en nationell dom; och *Rongoni v. Italy*, citerat ovan, § 13, rörande förfarandets längd. I sådana mål är den "nya frågan" följden av att den kränkning som låg till grund för Domstolens första beslut har fortsatt. Domstolens prövning är dock begränsad till de nya perioderna i fråga och eventuella nya klagomål som väckts med avseende på detta (jfr till exempel, *Ivanțoc and Others*, citerat ovan).

54. Det framgår av Domstolens rättspraxis att fastställande av huruvida en "ny fråga" föreligger i hög grad beror på de specifika omständigheterna i ett visst mål och att skillnaderna mellan målen inte alltid är entydiga. I exempelvis målet *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT)* (citerat ovan) fann Domstolen att den var behörig att pröva ett klagomål med avseende på att den nationella domstolen i fråga hade avvisat en begäran om att återuppta förfarandet efter Domstolens dom. Domstolen hänvisade främst till det faktum att skälen till att ansökan avvisades var nya och därför utgjorde relevant ny information som kunde ge upphov till en ny Konventionskränkning (jfr *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT)*, citerat ovan, § 65). Domstolen tog även hänsyn till det faktum att ministerkommittén hade avslutat sin övervakning över verkställandet av Domstolens dom utan att ta hänsyn till att den nationella domstolen vägrat återuppta förfarandet eftersom ministerkommittén inte hade informerats om det beslutet. Domstolen ansåg att denna vägran, även ur det perspektivet, utgjorde ett nytt sakförhållande (ibid, § 67). I sin dom nyligen i målet *Emre* (åberopat ovan) fann Domstolen också att en ny nationell dom, som avkunnats efter att ett mål återupptagits, där den nationella domstolen hade gjort en ny intresseavvägning, utgjorde en ny sakuppgift. Domstolen konstaterade i detta avseende även att ministerkommittén inte påbörjat sin granskning av verkställandet ännu. Jämförbara klagomål ogillades dock i målen *Schelling v. Austria* (nr 2) (dec.), nr 46128/07, 16 september 2010 och *Steck-Risch and Others v. Liechtenstein* (dec.) nr 629061/08, 11 maj 2010), eftersom Domstolen ansåg att de nationella domstolarnas beslut att avslå ansökningarna om att förfarandet skulle återupptas inte var baserade på eller kopplade till relevanta nya grunder som kunde ge upphov till en ny Konventionskränkning. I

Steck-Risch konstaterade Domstolen vidare att ministerkommittén hade avslutat sin övervakning av verkställandet av Domstolens tidigare dom innan den nationella domstolen beslöt att förfarandet inte skulle återupptas utan att ta hänsyn till det faktum att en begäran om att förfarandet skulle återupptas skulle kunna framställas. Det fanns ingen relevant ny information avseende detta heller.

55. I detta sammanhang bör även hänvisas till de kriterier som etablerats i rättspraxis rörande artikel 35 § 2 (b), enligt vilken en ansökan ska avvisas om den "väsentligen innefattar samma omständighet som redan prövats av Domstolen... och inte innehåller nya relevanta upplysningar": (i) en ansökan anses "väsentligen innefatta samma omständigheter" om parterna, klagomålen och sakuppgifterna är identiska (jfr *Verein Gegen Tierfabriken Schweiz (VgT)* citerat ovan, § 63 och *Pauger v. Austria* (dec.), nr 16717/90 och 24872/94, kommissionens beslut den 9 januari 1995); (ii) klagomålet karaktäriseras av de fakta som påstås i det och inte enbart av de rättsliga grunder eller skäl som åberopas i det (jfr *Guerra and Others v. Italy*, 19 februari 1998, § 44, Rapporter 1998-I och *Powell and Rayner v. the United Kingdom*, 21 februari 1990, § 29, serie A nr 172); och (iii) när sökanden inkommer med nya upplysningar, ansökan inte väsentligen är den samma som tidigare ansökan (jfr *Patera v. the Czech Republic* (dec.), nr 25326/03), kommissionens beslut den 10 januari 1996 och *Chappex v. Switzerland* (dec.), nr 20338/92, kommissionens beslut den 12 oktober 1994).

56. Följaktligen innebär det inte något intrång i ministerkommitténs befogenhet enligt artikel 46 att övervaka verkställandet av Domstolens domar och utvärdera implementeringen av de åtgärder som staterna ska vidta enligt denna artikel när Domstolen behandlar relevanta nya upplysningar i samband med en ny ansökan (jfr *Verein Gegen Tierfabriken Schweiz (VgT)* citerat ovan, § 67)."

2. Tillämpning av ovanstående principer på det aktuella fallet

35. I det nu aktuella målet anser Domstolen att vissa av sökandens anföranden i det nu aktuella målet ska tolkas som ett klagomål över att Domstolens dom den 3 maj 2007 i hennes tidigare mål inte har verkställts korrekt. I synnerhet kan sökanden anses hävda att bristerna i det ursprungliga nationella förfarandet som var föremål för Domstolens dom 2007 inte avhjälpes genom det förfarande som kulminerade i Högsta domstolens beslut den 14 mars 2008, eftersom Högsta domstolen underlät att behandla giltigheten i den skriftliga huvudbevisningen som de omtvistade besluten i de nationella domstolarna var baserade på (se punkt 29 ovan). Klagomål beträffande en underlåtenhet att antingen verkställa Domstolens dom eller gottgöra en kränkning som redan fastställts av Domstolen faller utan för Domstolens behörighet *ratione materiae* (jfr sammanfattning av Domstolens rättspraxis, återgiven i föregående punkt, i synnerhet *Lyons and Others*, citerat ovan. I den mån sökandens klagomål avser underlåtenhet att gottgöra den ursprungliga kränkningen av artikel 6 § 1 i Konventionen fastställd i Domstolens dom 2007, måste det följaktligen förklaras oförenligt *ratione materiae* med Konventionen enligt artikel 35 § 3 (a) och § 4.

36. Sökandens nya ansökan tar dock även upp en ny olägenhet som inte så mycket rör resultatet av förfarandet i Högsta domstolen 2008 utan hur

detta förfarande genomfördes och rättvisan i förfarandet – som kronologiskt följde efter och skilde sig från det nationella förfarande som ifrågasattes i Domstolens dom 2007.

37. Sökandens klagomål i det avseendet, vilket framgår av hennes inlagor, rör det sätt på vilket Högsta domstolen behandlade ett av hennes huvudargument baserat på Domstolens dom 2007. I synnerhet hävdade hon att den bevisföring som Högsta domstolen använde sig av i sitt beslut den 14 mars 2008 tydligt stred mot Domstolens relevanta slutsatser i sin dom 2007 (se punkt 29 ovan). Detta nya klagomål handlar därför om det sätt på vilket beslutet från mars 2008 hade fattats i förfarandet rörande sökandes exceptionella överklagande, inte om vare sig dess resultat i sig eller effektiviteten i de nationella domstolarnas implementering av Domstolens dom (jämför med *Steck-Risch and Others*, *Öcalan*, och *Schelling (nr 2)*, citerat ovan, där ingen klar orättvisa gjordes gällande avseende genomförandet av det relevanta nya förfarande som de sökande i dessa mål inledde på nationell nivå). Även om sökandens initiativ för att få de nationella besluten i det aktuella målet omprövade tveklöst var kopplade till verkställandet av Domstolens dom från den 3 maj 2007, rör hennes klagomål beträffande orättvisan i det efterföljande domstolsförfarandet en situation som är klart skild från den som prövades i den domen och de innehåller relevanta nya upplysningar rörande omständigheter som inte omfattades av den domen.

38. Den ”nya omständigheten”, som Domstolen i det nu aktuella målet är behörig att pröva utan att det inkräktar på svarandestatens och ministerkommitténs befogenheter enligt artikel 46 i Konventionen, rör följaktligen den påstådda orättvisan i förfarandet rörande sökandens exceptionella överklagande, och inte dess resultat i sig eller dess inverkan på det korrekta verkställandet av Domstolens dom från den 3 maj 2007.

39. Följaktligen förhindrar inte artikel 46 i Konventionen att Domstolen prövar sökandens nya klagomål beträffande orättvisan i det förfarande som kulminerade i Högsta domstolens beslut den 14 mars 2008. Domstolen kommer nu att gå över till frågan huruvida det ifrågasatta nationella förfarandet omfattas av rättvisegarantierna i artikel 6 § 1 i Konventionen.

B. Huruvida sökandens nya klagomål är förenligt *ratione materiae* med artikel 6 § i Konventionen

1. Parternas sakframställningar

40. Regeringen hävdade att artikel 6 i Konventionen inte var tillämplig på det förfarande som rörde sökandens ”överklagande mot bakgrund av exceptionella omständigheter”. Regeringen hävdade att Högsta domstolens beslut den 14 mars 2008, där hennes första överklagande avvisades, hade varit interimistiskt och inte hade fastställt hennes civila rättigheter eller

skyldigheter. Det var Högsta domstolens senare beslut från den 5 juni 2008 där hennes andra överklagande avvisades som hade ”fastställt” hennes civila rättigheter och skyldigheter. Men, eftersom sökanden inte klagade över att förfarandet i juni 2008 var bristfälligt var artikel 6 inte tillämplig.

41. Sökanden hävdade att artikel 6 § 1 i Konventionen var tillämplig på det förfarande som rörde hennes exceptionella överklagande vilket kulminerade i Högsta domstolens beslut den 14 mars 2008.

2. Domstolens bedömning

(a) Allmänna principer

42. Domstolen upprepar att för att artikel 6 § 1 ska vara tillämplig i sin ”civila” gren måste en tvist (*”contestation”* i den franska texten) föreligga beträffande en ”rättighet” som, åtminstone på rimliga grunder, kan sägas vara erkänd enligt nationell lag, oavsett om den rättigheten skyddas av Konventionen eller inte. Tvisten måste vara reell och seriös; den får inte enbart handla om huruvida rättigheten finns eller inte utan även om dess omfattning och sätten på vilken den utövas; och slutligen måste resultatet av förfarandet vara direkt avgörande för rättigheten i fråga, enbart svagt underbyggda samband eller indirekta konsekvenser räcker inte för att artikel 6 § 1 ska komma i fråga (jfr bland annat *Micallef v. Malta* [GC], nr 17056/06, § 74, ECHR 2009; och *Boulois v. Luxembourg* [GC], nr 37575/04, § 90, ECHR 2012).

43. I detta hänseende är inte karaktären på lagstiftningen som reglerar hur frågan ska fastställas (civil, kommersiell, administrativ lag och så vidare) eller karaktären hos myndigheten som har jurisdiktion i frågan (vanlig domstol, förvaltningsmyndighet osv.) av avgörande betydelse (jfr *Micallef*, citerat ovan, § 74).

(b) Rättspraxis avseende tillämpligheten av artikel 6 på överklaganden baserat på synnerliga skäl

44. Enligt mångårig och etablerad rättspraxis i linje med ovannämnda principer garanterar inte Konventionen rätten att få ett avslutat mål återupptaget. Extraordinära överklaganden med begäran om att återuppta avslutade domstolsförfaranden innefattar normalt inte fastställande av ”civila rättigheter och skyldigheter” eller av brottmålsanklagelse” och därför anses artikel 6 inte tillämplig på dessa (jfr bland andra källor, *X. v. Austria*, nr 7761/77, kommissionens beslut den 8 maj 1978, D.R. 14, p. 171; *Surmont and De Meurechy v. Belgium*, nr 13601/88 och 13602/88, kommissionens beslut den 6 juli 1989, D.R. 62, p. 284; *J.F. v. France* (dec.), nr 39616/98, 20 april 1999; *Zawadzki v. Poland* (dec.) nr 34158/96, 6 juli 1999; *Sonnleitner v. Austria* (dec.) nr 34813/97, 6 januari 2000; *Sablon v. Belgium*, no. 36445/97, § 86, 10 april 2001; *Valentin Gorizdra v. Moldova*

(dec.) nr 53180/99, 2 juli 2002; *Kucera v. Austria*, nr 40072/98, 3 oktober 2002; *Fischer*, citerat ovan; *Jussy v. France*, nr 42277/98, § 18, 8 april 2003; *Dankevich v. Ukraine*, nr 40679/98, 29 april 2003; *Steck-Risch and Others*, citerat ovan; *Öcalan*, åberopat ovan; *Schelling (nr 2)*, citerat ovan; *Hurter v. Switzerland* (dec.), nr 48111/07, 15 maj 2012; *Dybeku v. Albania* (dec.), nr 557/12, § 30, 11 mars 2014). Detta beror på att i den mån som frågan omfattas av *res iudicata* för en slutlig dom i ett nationellt domstolsförfarande, kan det i princip inte göras gällande att en senare extraordinär ansökan eller ett överklagande med begäran om revidering av den domen ger upphov till ett rimligt grundat påstående (*arguable claim*) beträffande förekomsten av en viss rättighet som erkänns i nationell lag eller att utslaget i en domstolsprocess där det fastställts om samma mål ska prövas igen är avgörande för ”fastställandet av ... civila rättigheter eller skyldigheter eller brottmålsanklagelse” (jfr *Melis v. Greece*, nr 30604/07, § 18-20, 22 juli 2010, som skiljer sig från ovanstående).

45. Detta synsätt har tillämpats även i mål där återupptagande av avslutade nationella domstolsförfaranden har begärts baserat på att Domstolen fastställt en Konventionskränkning (jfr, t.ex. *Fischer*, citerat ovan). När sökandens klagomål förklarades otillåtligt enligt artikel 6 i *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) v. Switzerland (nr 2)* (nr 32772/02, § 24, 4 oktober 2007), konstaterade kammaren:

“24. ... Det framgår tydligt av rättspraxis att denna artikel inte är tillämplig på förfaranden som rör ansökan om förnyad prövning eller återupptagande av civilprocesser (jfr *Sablon v. Belgium*, nr 36445/97, § 86, 10 april 2001). Domstolen ser inget skäl till varför detta resonemang inte även skulle vara tillämpligt på en begäran om att återuppta ett förfarande efter att Domstolen konstaterat en Konventionskränkning (jfr i samband med brottmål, [*Fischer*] v. *Austria* (dec.), nr 27569/02, ECHR 2003-VI). Domstolen finner därför att klagomålet enligt artikel 6 är oförenligt *ratione materiae* med Konventionens bestämmelser.”

46. Skulle däremot ett extraordinärt överklagade innefatta eller faktiskt leda till att målet prövas på nytt, är artikel 6 tillämplig på ”omprövningen på vanligt sätt (jfr, till exempel, *Sablon*, citerat ovan, §§ 88-89; *Vanyan v. Russia*, nr 53203/99, § 56, 15 december 2005; *Zasurtsev v. Russia*, nr 67051/01, § 62, 27 april 2006; *Alekseyenko v. Russia*, nr 74266/01, § 55, 8 januari 2009; *Hakkar*, citerat ovan; och *Rizi v. Albania* (dec.), nr 49201/06, § 47, 8 november 2011).

47. Vidare har artikel 6 även befunnits vara tillämplig under vissa omständigheter när förfarandet, även om det klassas som ”extraordinärt” eller ”exceptionellt” i nationell lagstiftning, till sin karaktär och omfattning ansågs likna ett vanligt besvär förfarande, eftersom förfarandets nationella karaktär inte anses vara avgörande för tillämplighetsfrågan.

48. I *San Leonard Band Club v. Malta* (nr 77562/01, §§ 41-48, ECHR 2004 IX), ansågs därför artikel 6 vara tillämplig på ett förfarande rörande begäran om ny rättegång. Domstolen motiverade det med att begäran

liknade ett överklagande i rättsfrågor inför kassationsdomstol, de maltesiska myndigheterna hade inte någon prövningsrätt men var skyldiga att fatta ett beslut avseende begäran och resultatet av det nya rättegångsförfarandet var avgörande för sökandebolagets "civila rättigheter och skyldigheter".

49. Likaledes fann Domstolen i *Maresti v. Croatia* (nr 55759/07, 25 juni 2009) att ett förfarande rörande en begäran om extraordinär omprövning av en slutlig dom i ett brottmål föll inom artikel 6. Vid undersökning av arten och de specifika egenskaperna i dessa förfaranden, kan det noteras att möjligheten att begära extraordinär omprövning var strikt begränsad till rättsliga fel till nackdel för svarande, begäran måste lämnas in inom en strikt enmånadsgräns efter att svaranden meddelats besvärdomstolens dom, och skälen som motiverade den extraordinära omprövningen var uttryckligen angivna i den kroatiska straffprocesslagen och inte föremål för den kroatiska Högsta domstolens egen bedömning. Domstolen noterade även att begäran om extraordinär omprövning hade sin motsvarighet i kroatiska civilprocesser i form av ett överklagande i rättsfrågor i civilmål, på vilket artikel 6 var tillämplig (se punkt 25-28 i ovan nämnda dom).

50. Även om artikel 6 § 1 normalt inte är tillämplig på extraordinära överklaganden i syfte att återuppta avslutade domstolsförfaranden, kan typen, omfattning och specifika egenskaper hos förfarandet avseende ett visst extraordinärt överklagande i det berörda rättssystemet vara av sådan art att förfarandet rörande den typen av överklagande omfattas av artikel 6 § 1 och de garantier för rättvis rättegång som den ger processande parter. Domstolen måste följaktligen undersöka typen, omfattning och de specifika egenskaperna i det extraordinära överklagandet i det nu aktuella målet.

(c) Tillämpning av ovanstående principer på det aktuella målet

51. Vad gäller de konkreta omständigheterna i det aktuella målet, noterar Domstolen att civilprocesslagen vid den relevanta tidpunkten garanterade parter i förfaranden som redan hade avslutats med ett kassationsbeslut "rätten att till Högsta domstolen överklaga... domstolsbeslut i civilmål mot bakgrund av exceptionella omständigheter" (Artikel 353, den inledande artikeln i den del av lagen som rör exceptionella överklaganden – texten återges i punkt 24 ovan). I kraft av följande bestämmelse i lagen (artikel 354 § 1 – texten återges också i punkt 24 ovan), "när ett internationellt rättsorgan vars jurisdiktion har erkänts av Ukraina konstaterar att ett [nationellt] domstolsbeslut är i strid med Ukrainas internationella åtaganden" var en av två grunder på vilka ett sådant exceptionellt överklagande kunde inges. I artikel 357 (ibid.) definieras "prövning av ett mål mot bakgrund av exceptionella omständigheter som "ett slags

kassationsförfarande” där Högsta domstolen har samma befogenheter att ompröva som den hade i ett kassationsförfarande och det exceptionella överklagandet är föremål för samma förfarande som vid kassationsbesvär. Högsta domstolens befogenheter att avgöra ett exceptionellt överklagande var också jämförbara med befogenheterna i kassationsbesvär. Därför kan exceptionella besvär förfaranden leda till ett av de olika typer av beslut som anges i artikel 358 i lagen, i synnerhet beslutet att ”avvisa ett besvär och att låta det [omtvistade] beslutet kvarstå oförändrat”, ”att helt eller delvis upphäva det [omtvistade] domstolsbeslutet och att hänskjuta målet till omprövning i [behörig lägre instans]”, ”att häva [det omtvistade] beslutet i besvärdomstolen eller kassationsdomstolen och att fastställa en dom som felaktigt hävts”, eller att ändra ”[det omtvistade] beslutet eller fastställa ett nytt beslut baserat på fakta i målet” (ibid.).

52. För denna Domstols prövning av typen och omfattningen av det rättsmedel som sökanden använt sig av enligt civilprocesslagen kan även den bakomliggande lagkontexten som utgörs av bestämmelserna i lagen om verkställandet av domarna och tillämpningen av rättspraxis i den europeiska domstolen om de mänskliga rättigheter vara av viss relevans (se punkt 25 ovan, som återger de relevanta delarna av denna lag). I synnerhet paragraf 10(3)(a) i lagen från 2006 anger att ”Förmånstagarens tidigare rättsliga ställning” – det vill säga, den sökande som haft framgång i denna Domstol – ”ska återställas, bland annat, genom att målet omprövas av domstol, inklusive att förfarandet i målet återupptas (ibid.). Vidare ska, enligt paragraf 11 § 1(a) i samma lag, regeringens ombud skicka Förmånstagaren ”ett meddelande som förklarar hans rätt att inleda ett förfarande för omprövning av hans mål och/eller för att återuppta förhandlingar enligt gällande lag”.

53. Tillämplig nationell rättsordning gav därmed sökanden tillgång till ett rättsmedel som möjliggjorde prövning av hennes mål i Högsta domstolen mot bakgrund av att Domstolen funnit att de ursprungliga nationella besluten varit felaktiga. På grund av den tillåtna typen av omprövning kan sökandens exceptionella överklagande betraktas som en förlängning av den ursprungliga (avslutade) civilprocessen, besläktad med ett kassationsförfarande i enlighet med ukrainsk lag. Eftersom, följaktligen, de speciella grunddragen i denna kassationstyp kan påverka tillämpningen av de föreskrivna processrättsliga garantierna i artikel 6 § 1 (jfr *Delcourt v. Belgium*, 17 januari 1970, § 26, serie A nr 11), anser Domstolen att dessa garantier bör vara tillämpliga på samma sätt som de generellt är tillämpliga på kassationsförfaranden i civilmål (jfr, till exempel, *Mushta v. Ukraine*, no. 8863/06, § 39, 18 november 2010; och *mutatis mutandis*, *San Leonard Band Club* och *Maresti*, citerat ovan i punkt 48-49).

54. Denna slutsats härledd från tillämpliga ukrainska lagbestämmelser stöds av omfattningen och arten av den ”prövning” som faktiskt genomfördes av Högsta domstolen den 14 mars 2008 innan den avvisade sökandens exceptionella överklagande och lät de ifrågasatta besluten kvarstå oförändrade. Under den prövningen granskade Högsta domstolen materialet i målet och domstolsbesluten från det ursprungliga förfarandet baserat på sökandens nya uppgifter mot bakgrund främst av Domstolens dom den 3 maj 2007 (se punkt 20-21 ovan). Följaktligen kan det som inträffade i förfarandet i mars 2008 väl jämföras med förfarandet avseende sökandens kassationsbesvär som avgjordes av Högsta domstolen i augusti 2002 (se punkt 11 ovan och *Bochan*, citerat ovan, § 39), på vilka artikel 6 § 1 var tillämplig *ratione materiae*. Högsta domstolen granskade för Domstolen i mars 2008 sökandens civilmål ”mot bakgrund av exceptionella omständigheter”, det vill säga Domstolens dom 2007, i ett kassationsliknande förfarande och fann ingen anledning att upphäva de ifrågasatta besluten. Den genomförde därmed en ”förnyad prövning” som det benämndes i lagen från 2006, av hennes fastighetsanspråk på nya grunder, kopplat till dess tolkning av Domstolens dom den 3 april 2007, lät vara att den beslöt att inte ändra utslaget i målet och, i synnerhet, inte beordrade en fullständig förnyad prövning av målet i lägre instans.

55. Ovanstående överväganden förändras inte av det faktum att Högsta domstolen i juni 2008, baserat på artikel 356 i lagen, avvisade sökandens uppföljande överklagande i april 2008 som otillåtligt på formella grunder utan ytterligare ”prövning” av de faktiska aspekterna av målet (se punkt 23 ovan).

56. Mot bakgrund av såväl de relevanta bestämmelserna i ukrainsk lagstiftning som arten och omfattningen av förfarandet som kulminerade i Högsta domstolens beslut den 14 mars 2008 i relation till sökandens exceptionella överklagande, följt av dess bekräftelsebeslut i juni 2008, anser Domstolen att dessa förhandlingar var avgörande för fastställandet av sökandens civila rättigheter och skyldigheter. Följaktligen är de relevanta garantierna i artikel 6 § 1 tillämpliga på detta förfarande. Därför avvisas regeringens invändning rörande denna bestämmelses tillämplighet på det ifrågasatta förfarandet.

57. Oberoende av slutsatsen vad gäller tillämpligheten av artikel 6 § 1 på den typ av förfarande som det rör sig om i det aktuella målet, vill Domstolen betona att det är upp till avtalsstaterna att besluta hur de bäst ska implementera Domstolens dom utan att otillbörligt rucka på principen om *res iudicata* eller rättssäkerhet i civilmål, i synnerhet när ett sådant mål rör tredje part som har egna legitima intressen som ska skyddas. Även när en fördragsstat ger möjlighet att begära ett återupptagande av ett avslutat domstolsförfarande mot bakgrund av en dom i Domstolen, är det upp till de nationella myndigheterna att behandla en sådan begäran och att fastställa på

vilka kriterier det är motiverat att återuppta ett visst mål. Det finns ingen enhetlig strategi bland fördragsstaterna vad gäller möjligheten att begära att en avslutad civilprocess ska återupptas efter att Domstolen konstaterat en kränkning eller beträffande modaliteterna för implementering av befintliga mekanismer för återupptagande (se punkt 26-27 ovan).

58. Ovannämnda faktorer bör dock inte förringa vikten av att, för Konventionssystemets effektivitet, säkerställa att det finns nationella procedurer på plats som tillåter att ett mål omprövas mot bakgrund av att en kränkning av garantierna för rättvis rättegång i artikel 6 har konstaterats. Tvärtom måste sådana procedurer anses vara en viktig aspekt för verkställandet av Domstolens domar som regleras i artikel 46 i Konventionen och deras förekomst visar att en fördragsstat är bunden av Konventionen och Domstolens rättspraxis (jfr *Lyons and Others*, citerat ovan). Domstolen påminner i detta sammanhang om rekommendation nr R (2000) 2 antagen av ministerkommittén, där Konventionens medlemsstater uppmanas att garantera att det finns adekvata möjligheter att återuppta förhandlingar på nationell nivå när Domstolen har fastställt en Konventionskränkning (se punkt 28 ovan). Det bekräftar Domstolens inställning att sådana åtgärder kan vara ”det effektivaste om inte det enda, sättet att nå *restitutio in integrum*” (jfr *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT)* (no. 2), citerat i punkt 33 ovan, § 33 och § 89; och *Steck-Risch and Others*, citerat ovan).

C. Huruvida sökandens nya klagomål enligt artikel 6 § 1 i Konventionen uppfyller övriga tillåtlighetskrav

59. Domstolen konstaterar vidare att sökandens klagomål om orättvisa i det förfarande som kulminerade i Högsta domstolens beslut den 14 mars 2008 inte är uppenbart ogrundat enligt innebörden i artikel 35 § 3 (a) i Konventionen och att det inte är otillåtligt av andra skäl. Det måste därför förklaras tillåtligt.

D. Sökandens nya klagomål enligt artikel 6 § 1 i Konventionen

60. Vad gäller frågan huruvida kraven i artikel 6 § 1 är uppfyllda i det nu aktuella målet finner Domstolen att sökandens klagomål beträffande orättvisa var riktat specifikt mot Högsta domstolens motivering i sitt beslut den 14 mars 2008.

61. Domstolen upprepar att enligt dess mångåriga och etablerade rättspraxis ska den inte behandla påstådda rättsliga fel eller faktafel begångna av nationella domstolar om inte dessa har kränkt rättigheter och friheter som skyddas av Konventionen (jfr, till exempel, *García Ruiz v. Spain* [GC], nr 30544/96, § 28, ECHR 1999-I; och *Perez v. France* [GC], nr 47287/99, § 82, ECHR 2004-I), till exempel när det kan sägas att de utgör

”orättvisa” som är oförenlig med artikel 6 i Konventionen. Även om denna bestämmelse garanterar rätten till rättvis rättegång fastställer den inga regler beträffande bevismaterialets tillåtlighet eller hur bevisningen ska bedömas, detta är främst frågor som regleras i nationell lag och nationella domstolar. Normalt är frågor som vilken vikt nationella domstolar fäster vid ett visst bevismaterial eller vid vissa konstateranden eller vid bedömningar de ska göra inte föremål för Domstolens prövning. Domstolen ska inte agera fjärde instans och kommer därför inte att ifrågasätta domar i nationella domstolar enligt artikel 6 § 1 om inte deras domskäl kan anses vara godtyckliga eller uppenbart oskäligen (jfr, till exempel, *Dulaurans v. France*, nr 34553/97, §§ 33-34 och 38, 21 mars 2000; *Khamidov v. Russia*, nr 72118/01, § 170, 15 november 2007; och *Andelković v. Serbia*, nr 1401/08, § 24, 9 april 2013).

62. I *Dulaurans* fastställde Domstolen följaktligen en kränkning av rätten till rättvis rättegång eftersom det enda skälet till att den franska kassationsdomstolen fattade sitt omtvistade beslut att avvisa sökandens kassationsbesvär som otillåtligt var resultat av ”*une erreur manifeste d’appréciation*” (”en uppenbart felaktig bedömning”) (jfr *Dulaurans*, citerat ovan). Tankarna bakom den här tolkningen av ”*erreur manifeste d’appréciation*” (ett koncept i fransk förvaltningslag) när det används i samband med artikel 6 § 1 i Konventionen är tveklöst att om det rättsliga felet eller faktafelet i nationell domstol är så uppenbart att det kan karaktäriseras som ett ”uppenbart fel” – det vill säga ett fel som ingen förnuftig domstol någonsin skulle göra, kan det rubba rättvisan i rättegången. I *Khamidov* var de nationella domstolarnas slutsatser med avseende på fakta ”så slående och uppenbart” orimliga att Domstolen ansåg att den rättegång som klagomålet avsåg måste betraktas som ”ytterst godtycklig” (jfr *Khamidov*, citerat ovan, § 174). I *Andelković*, fann Domstolen att godtycket i den nationella domstolens beslut, vilket i princip saknade rättslig grund i nationell lag och inte innehöll något samband mellan fastställda fakta, tillämplig lag och resultatet av förfarandet, var liktydigt med rättsvägran (jfr *Andelković*, citerat ovan, § 27).

63. I det nu aktuella målet noterar Domstolen att Högsta domstolen i sitt beslut den 14 mars 2008 framställde Domstolens domskäl i domen den 3 maj 2007 på ett grovt felaktigt sätt. Högsta domstolen uppgav framförallt att denna Domstol hade funnit att de nationella domstolarnas beslut i hennes mål hade varit lagenligt och välgrundat och att hon hade tillerkänts skälig gottgörelse för kränkningen av ”rimlig-tid”-garantin, påståenden som är uppenbart felaktiga (se punkt 13-18 och 21 ovan).

64. Domstolen konstaterar att Högsta domstolens resonemang inte enbart är en skiljaktig tolkning av en juridisk text. Enligt Domstolen kan det bara tolkas som ”grovt godtycke” eller som ”rättsvägran”, eftersom den

förvanskade presentationen av domen från 2007 i det första *Bochan*-målet (citerat ovan) ledde till att sökandens försök att få sitt fastighetsanspråk prövat baserat på Domstolens dom i hennes tidigare mål i det förfarande av kassationstyp som förskrivs i nationell lag omintetgjordes (se punkt 51-53 ovan). I detta avseende är att notera att Domstolen i sitt domslut 2007 funnit att, med hänsyn till de omständigheter enligt vilka sökandens mål hade återförvisats av Högsta domstolen till lägre instanser, hade sökandens tvivel rörande opartiskheten hos de domare som behandlade målet, inklusive domarna i Högsta domstolen, objektivt varit befogade (se punkt 13-15 ovan).

65. Mot bakgrund av Domstolens slutsatser beträffande arten och följderna av bristerna i Högsta domstolens beslut den 14 mars 2008 (se punkt 63-64 ovan), måste det anses att det ifrågasatta förfarandet inte uppfyllde kravet på ”rättvis rättegång” enligt artikel 6 § 1 i Konventionen och att en kränkning har skett mot den bestämmelsen.

E. Sökandens nya klagomål avseende artikel 1 i protokoll nr 1

66. Sökanden hävdade att hon hade blivit olagligen berövad sin egendom på grund av förfarandet avseende hennes exceptionella överklagande. Hon återopade artikel 1 i protokoll nr 1.

67. Domstolen konstaterar att detta klagomål är kopplat till det klagomål som prövades ovan och därför också måste förklaras tillåtligt.

68. Med beaktande av sin bedömning enligt artikel 6 § 1 i Konventionen (se paragraf 65 ovan), anser Domstolen inte att det är nödvändigt att pröva huruvida det har skett en kränkning av artikel 1 i protokoll nr 1 i detta mål.

II. TILLÄMPNING AV ARTIKEL 41 I KONVENTIONEN

69. Artikel 41 i konventionen stadgar:

”Om domstolen finner att ett brott mot konventionen eller protokollen till denna ägt rum och om den berörda höga fördragsslutande partens nationella rätt endast till en del medger att gottgörelse lämnas, skall domstolen, om så anses nödvändigt, tillerkänna den förfördelade parten skälig gottgörelse.

A. Skadestånd

70. Sökanden begärde 300 000 euro (EUR) i skadestånd för den påstådda kränkningen av hennes rättigheter enligt artikel 6 i Konventionen och artikel 1 i protokoll nr 1.

71. Regeringen hävdade att sökanden inte hade specificerat vilken typ av skada hon skulle ha lidit på grund av Högsta domstolens beslut i hennes mål och att hon inte hade ingivit något bevis till stöd för sitt anspråk. Följaktligen borde hennes anspråk ogillas helt.

72. Domstolen konstaterar att sökanden inte lämnade några uppgifter beträffande den påstådda skadans typ eller dess svårighetsgrad. Icke desto mindre anser Domstolen att sökanden måste ha utsatts för viss oro och ångest på grund av det ”orättvisa” sätt på vilket Högsta domstolen behandlat hennes exceptionella överklagande, vilket ledde till att hennes försök att få sitt fastighetsanspråk prövat mot bakgrund av Domstolens dom i hennes tidigare mål i ett förfarande av kassationstyp föreskrivet i nationell lag (se punkt 64 ovan) omintetgjordes. Domstolen bedömer det inte lämpligt att pröva huruvida ytterligare omprövning av sökandens fastighetsanspråk på nationell nivå är möjlig under omständigheterna, särskilt på grund av att avsevärd tid har hunnit förflyta, samt de eventuella följder en sådan omprövning skulle få för principen *res judicata* och rättsäkerheten i ett avslutat civilmål och för tredje parts legitima intressen. Å andra sidan är realiteten nu att sökanden, enligt Domstolens bedömning enligt artikel 41, inte kan anses ha någon praktisk möjlighet att rätta till den kränkning som konstaterats i hennes mål på nationell nivå. Domstolen gör sin bedömning baserat på skälighet och finner det därför rimligt att tilldöma sökanden EUR 10 000 i ideellt skadestånd, plus eventuell skatt som kan utgå på det beloppet.

B. Kostnader och utgifter

73. Sökanden har inte inkommit med något anspråk på kostnadsersättning.

C. Dröjsmålsränta

74. Domstolen anser det lämpligt att dröjsmålsräntan baseras på Europeiska centralbankens utlåningsränta, plus tre procentenheter.

AV DESSA SKÄL BESLUTAR DOMSTOLEN ENHÄLLIGT FÖLJANDE:

1. Domstolen *förklarar* sökandens klagomål enligt artikel 6 § 1 i Konventionen om orättvisan i det förfarande som kulminerade med beslutet i Högsta domstolen den 14 mars 2008 och hennes klagomål enligt artikel 1 i protokoll nr 1 till Konventionen att hon olagligen hade

berövats sin egendom på grund av detta förfarande tillåtligt och resten av klagomålet otillåtligt;

2. Domstolen *fastslår* att det skett en kränkning av artikel 6 § 1 i Konventionen;
3. Domstolen *fastslår* att det saknas behov att pröva klagomålet enligt artikel 1 protokoll nr 1 till Konventionen;
4. Domstolen *fastslår*
 - (a) att svarandestaten inom tre månader till sökanden ska betala EUR 10 000 (tiotusen euro), plus eventuell skatt, i ideellt skadestånd, att konverteras till svarandestatens valuta till gällande kurs på likviddagen;
 - (b) att räknat från utgången av ovannämnda tremånadersperiod fram till reglering, enkel ränta ska läggas till ovannämnda belopp enligt en räntesats som motsvarar Europeiska centralbankens utlåningsränta under dröjsmålsperioden plus tre procentenheter;
5. Domstolen *avvisar* sökandens övriga krav på skälig gottgörelse.

Utfärdat på engelska och på franska, och meddelat skriftligen den 5 februari 2015, i enlighet med regel 77 § 2 och § 3 i domstolens arbetsordning.

Lawrence Early
Juridisk rådgivare

Dean Spielmann
Ordförande

I enlighet med artikel 45 § 2 i konventionen och regel 74 § 2 i domstolens arbetsordning bifogas följande separata yttranden till detta domslut.

- (a) gemensam egen motivering från domare Yudkivska och domare Lemmens;
- (b) egen motivering från domare Wojtyczek.

D.S.
T.L.E.

GEMENSAM EGEN MOTIVERING FRÅN DOMARE YUDKIVSKA OCH DOMARE LEMMENS

1. Vi instämmer helhjärtat i slutsatsen att artikel 6 § 1 har kränkts.

På den här punkten utgör domen ett viktigt steg framåt för det skydd som Konventionen erbjuder sökande som med framgång har överklagat en kränkning av sina grundläggande rättigheter, och som därefter försöker utverka att det nationella förfarandet återupptas.

2. Icke desto mindre skulle vi vilja peka på att i den mån domen prövar tillämpligheten av artikel 6 § 1 på förfarandet i Högsta domstolen, skulle vi ha föredragit ett något vidare resonemang.

Enligt vår uppfattning är det tillräckligt att konstatera att förfarandet avsåg den rättsliga prövningen av besluten i de nationella domstolarna, inklusive det ursprungliga beslutet i Högsta domstolen den 22 augusti 2002, sedan vår Domstol hade fastställt att förfarandet i Högsta domstolen hade varit orättvist. Vi lägger stor vikt vid det faktum att det exceptionella överklagande som ingavs av sökanden kan betraktas som en förlängning av det ursprungliga förfarandet, jämförbart med ett kassationsförfarande (se punkt 53 i domen).

Vi anser däremot inte att det är nödvändigt att ta hänsyn till på vilket sätt Högsta domstolen faktiskt fullgjorde sina funktioner i det exceptionella besvär förfarandet (se punkt 54 i domen). Huruvida artikel 6 § 1 är tillämplig bör inte bero på resultatet av förfarandet, i synnerhet inte på det faktum att kassationsdomstolen i viss mån kan ha prövat omständigheterna i det ursprungliga anspråket.

3. Vi vill också understryka att *res judicata* och rättssäkerhetsprincipen som det hänvisas till i punkt 57 i domen inte kan bli otillbörligt sätta ur spel i mål som detta, eftersom möjligheten att återuppta avslutade förhandlingar redan inledningsvis stadgas i nationell lag.

I detta avseende upprepar vi att Konventionen ska tolkas som att den garanterar rättigheter som är genomförbara och faktiska. Vi understryker, som en principalsak, att om det inte går att ändra nationella beslut som denna Domstol konstaterat vara ett brott mot Konventionen kan det leda till att Domstolens domar berövas mycket av sin verkliga inverkan, och därmed skulle rättsmedlet Strasbourg bli illusoriskt.

4. Vi passar på att konstatera att vi i allmänhet skulle föredra en mycket vidare syn på tillämpligheten av artikel 6 § 1 i civilmål.

Vi bör fråga oss om artikel 6 § 1 inte är tillämplig på *alla* domstolsförfaranden rörande rättigheter eller intressen som skyddas i lag, oavsett i vilken utsträckning de anses avgörande för fastställandet av (civila) rättigheter och skyldigheter. Med den inställningen skulle den långdragna

prövningen av huruvida specifika förfaranden, med hänsyn till sina specifika särdrag, faller inom artikel 6 § 1 undgås.

EGEN MOTIVERING FRÅN DOMARE WOJTYCZEK

(Översättning)

1. I det nu aktuella målet röstade jag med majoriteten i fastställandet av en kränkning av artikel 6 § 1 i Konventionen. Men jag är lite tveksam till motiveringen och i synnerhet till synpunkterna på tillämpligheten av artikel 6 på förfaranden som prövar extraordinära överklaganden mot domstolsbeslut.

2. Frågan huruvida och i vilken mån artikel 6 är tillämplig på förfaranden som prövar extraordinära överklaganden mot domstolsbeslut eller enskilda förvaltningsbeslut är mycket svår, med tanke på processrättens komplexitet och variationerna i Europa. Förutom de betydande svårigheterna finns det lingvistiska problem som är särskilt svåra på detta rättsområde eftersom många av de termer som används i fördragsparternas lagstiftning saknar motsvarighet i Domstolens språk.

Jag konstaterar att Domstolen i sin tidigare rättspraxis har accepterat att artikel 6 är tillämplig på "kassationsbesvär" i domstolsförfaranden i vissa stater, även när ett sådant överklagande betraktas som ett extraordinärt rättsmedel enligt nationell lag. Å andra sidan har Domstolen ansett att artikel 6 i princip inte är tillämplig på förfaranden där en begäran om "återupptagande av domstolsförfarande" prövas (jfr de domar som citeras i punkt 44 i domen). Samtidigt ansåg Domstolen i flera fall att artikel 6 var tillämplig på andra extraordinära rättsmedel som föreskrivs i vissa stater (jfr, i synnerhet domarna i *Melis v. Greece*, nr 30604/07, § 19, 22 juli 2010; *San Leonard Band Club v. Malta*, nr 77562/01, ECHR 2004-IX; *Maresti v. Croatia*, nr 55759/07, 25 juni 2009; och *J.S. and A.S. v. Poland*, nr 40732/98, 24 maj 2005).

I dessa domar presenteras varierande argument för att styrka att artikel 6 är tillämplig. I *San Leonard Band Club*, som avsåg en begäran om ny brottmålsrättegång, betonade Domstolen tre faktorer: (1) en begäran om ny rättegång var enligt maltesisk lag det enda sättet att invända mot ett beslut som hade fastställts efter överklagande; (2) i målet i fråga hade begäran grundats på påstått felaktig tillämpning av lagen; och (3) om de lagstadgade kraven var uppfyllda, hade en begäran utlöst en ny rättegång utan att det fanns någon handlingsfrihet att avgöra huruvida detta var tillbörligt.

I *Melis*, som rörde en ansökan om att återuppta förfarandet, framhöll Domstolen den "avgörande faktorn... att en ansökan om att återuppta förfarandet i det aktuella målet var det enda rättsmedlet med vilket sökanden kunde få den överklagade domen i civilmål upphävd och få sin ägaderätt återupprättad" (§ 19).

I *Maresti*, som rör en begäran om extraordinär prövning av en brottmålsdom, motiverades tillämpligheten av artikel 6 främst med argumentet att rättsmedlet i fråga liknade ett kassationsbesvär i en civilprocess. Domstolen underströk vidare att sökanden, genom att

framställa sin begäran hade hänvisat till det faktum att åtal i hans mål var förbjudet enligt lag.

Det är också intressant att notera att domen i *J.S. and A.S. v. Poland* konstaterade att artikel 6 var tillämplig på ett av de extraordinära rättsmedel som föreskrevs i polskt förvaltningsförfarande, i detta fall en ansökan om att ett enskilt förvaltningsbeslut som präglades av allvarliga brister skulle förklaras ogiltigt. Detta rättsmedel gör det möjligt för de sökande att få en omprövning av lagligheten i ett slutgiltigt enskilt förvaltningsbeslut även flera år efter att det har meddelats. Följaktligen har enskilda, som lämnar in en ansökan om upphävande av ett slutgiltigt enskilt förvaltningsbeslut som meddelats ett antal år innan, som rör civila rättigheter eller skyldigheter enligt Konventionen, rätt till rättegång inom rimlig tid i en oberoende och opartisk domstol som ska fatta beslut i vederbörlig ordning. Till stöd för slutsatsen att artikel 6 var tillämplig pekade Domstolen på att de sökande i målet i fråga inte hade begärt återupptagande av förvaltningsförfarandet, utan endast ett fastställande av att ett tidigare förvaltningsbeslut var ogiltigt.

3. Utan att ge oss in i en jämförande processrättsanalys kan vi kort konstatera att i många rättssystem är ”kassationsbesvär” föremål för mycket strikta tidsgränser och rör rättsliga frågor, medan ”begäran om återupptagande av förhandling” kan inges många år senare och i synnerhet grundar sig på nya fakta, nya bevis eller vissa allvarliga processuella fel. Vi kan därför notera, på ett mycket intuitivt sätt, att prövningen i en kassationsdomstol i viss mening är en ”naturlig förlängning” av det ursprungliga förfarandet, som fokuserar på frågor som rör tolkningen av tillämplig lag och som förlänger parternas ovisshet beträffande resultatet av förfarandet. Att ett förfarande återupptas förefaller vara mer ovanligt och kan inträffa mycket lång tid efter att dom avkunnats i det ursprungliga förfarandet.

Å andra sidan är det viktigt att betona att ett kassationsbesvär, i många rättssystem, främst ligger i allmänhetens intresse. Det är ett sätt att säkerställa korrekt tolkning av lagen och harmonisering av rättpraxis i lägre instanser. Personer som vill lämna in en ett överklagande av det här slaget måste styrka att det ligger i allmänhetens intresse att få det prövat. Däremot är en begäran om återupptagande av förhandlingar mycket ofta inte föremål för sådana krav. Det kan därför syfta till att skydda subjektiva rättigheter utan att det är nödvändigt att styrka att det ligger i allmänhetens intresse att få det prövat. Orättvisor som åtgärdas genom återupptagande av förhandlingar och som är kopplade till faktiska fel är dessutom ofta mycket mer iögonenfallande än de ofta oundvikliga tveksamheterna vid lagtolkning som löses genom kassationsbesvär. Vidare är kassationsbesvär ofta föremål

för ett preliminärt filtreringsförfarande som gör det möjligt att bedöma om de är tillåtliga innan de provas i sak.

Domstolen har i diverse domar ansett att prövningen av en begäran om återupptagande av förhandlingar inte i sig är ett förfarande som leder till fastställande av parternas rättigheter eller skyldigheter eller till åtal. Ett nytt fastställande av parternas rättigheter och skyldigheter sker först när beslut har tagits att återuppta förhandlingarna. Jag, för min del, konstaterar att i vissa länder har ett kassationsbesvär många likheter i detta avseende. Under den första fasen prövar behörig domstol besvärets tillåtlighet. Under den andra fasen beslutar den i sakfrågan, och upphäver eventuellt den ifrågasatta domen. Under den tredje fasen fastställer en annan domstol, i förekommande fall, parternas rättigheter och skyldigheter på nytt.

Kan vi, mot bakgrund av detta verkligen dra en skiljelinje mellan de två typerna av extraordinära rättsmedel vid bedömningen av huruvida artikel 6 är tillämplig? Det är tveksamt. I alla händelser skulle ett övertygande jakande svar kräva en djupgående studie av processrätten i de skilda staterna. En analys av Domstolens domar och beslut leder till slutsatsen att rättspraxis inte har fastställt exakta kriterier för att avgöra vilka extraordinära rättsmedel som faller under artikel 6 i konventionen. Enligt min uppfattning är det förhållningssätt som används i *J.S. and A.S.* dessutom svårt att förena med Domstolens rättspraxis rörande rättsmedel som möjliggör omprövning av beslut som avkunnats i olika typer av förfaranden. Granskad rättspraxis avslöjar en mycket hög grad av osäkerhet för parterna i målen och för Konventionens fördragsslutande parter.

4. Målet *Bochan v. Ukraine* ger en god möjlighet att klargöra Domstolens rättspraxis rörande tillämpligheten av artikel 6 på extraordinära besvär i domstolsförfarande, åtminstone i civilmål.

Majoriteten anför följande i punkt 50: "Även om artikel 6 § 1 normalt inte är tillämplig på extraordinära överklaganden i syfte att återuppta avslutade domstolsförfaranden, kan typen, omfattning och specifika egenskaper hos förfarandet avseende ett visst extraordinärt överklagande i det berörda rättssystemet vara av sådan art att förfarandet i den typen av överklagande omfattas av artikel 6 § 1 och de garantier för rättvis rättegång som den ger processande parter". I sin analys av det nu aktuella överklagandet framhåller Domstolen likheterna med ett "kassationsbesvär" och det faktum att överklagandet kan anses som en förlängning av det ursprungliga förfarandet, innan Domstolen analyserar den omprövning som Högsta domstolen i Ukraina gjorde i målet i fråga. Jag beklagar det faktum att domskälen inte erbjuder mer specifika allmänna kriterier för att avgöra vilka faktorer avseende arten, omfattningen och särskilda egenskaper i ett givet förfarande som är avgörande för att artikel 6 ska vara tillämplig.

Osäkerheten beträffande exakt när artikel 6 är tillämplig verkar återspeglas i resonemanget. Till exempel i paragraf 44 *in fine* sammanfattar Domstolen i följande ordalag fastställd rättspraxis rörande extraordinära överklaganden: "[Detta beror på att] i den mån som frågan omfattas av *res judicata* för en slutlig dom i ett nationellt domstolsförfarande, kan det i princip inte göras gällande att en senare extraordinär ansökan eller ett överklagande med begäran om revidering av den domen ger upphov till ett rimligt grundat påstående (*arguable claim*) beträffande förekomsten av en viss rättighet som erkänns i nationell lag eller att utslaget i en domstolsprocess där det fastställts om samma mål ska prövas igen är avgörande för "fastställandet av ... civila rättigheter eller skyldigheter eller av brottmålsanklagelse". Jag noterar att detta argument, som används för att förklara varför artikel 6 inte är tillämplig på begäran om återupptagande av förhandlingar, väger lika till förmån för tillämpligheten av artikel 6 på kassationsbesvär i rättssystem där sådana besvär riktas mot domstolsbeslut som anses vara slutgiltiga och verkställbara i nationell lag.

I punkt 47, noterar majoriteten vidare att Domstolen även har funnit att artikel 6 är tillämplig på förfaranden som anses likna vanliga överklagandeförfarande. I punkt 48, som förmodligen illustrerar detta argument, noterar Domstolen samtidigt att *San Leonard Band Club*-domen underströk att en "begäran om ny rättegång" i maltesisk lag liknande ett överklagande avseende rättsliga frågor i kassationsdomstol. Men ett vanligt överklagande och ett kassationsöverklagande är två helt skilda rättsmedel.

5. Artikel 6 i Konventionen kräver att tvister rörande civila rättigheter och skyldigheter ska avgöras inom rimlig tid av en oberoende och opartisk domstol som upprättats enligt lag. Ordalydelsen i denna bestämmelse utesluter inte tillämplighet på extraordinära överklaganden mot domstolsbeslut som har fastställt parternas civila rättigheter och skyldigheter med slutlig verkan (i enlighet med nationell lag). Vidare är artikel 6 avsedd att garantera effektivt skydd mot processuell orättvisa för personer som är involverade i civilmåls- och brottmålsförfaranden. Det teleologiska argumentet talar därför till fördel för vidaste möjliga tillämpning av denna bestämmelse på vanliga och extraordinära överklaganden. Under dessa omständigheter förefaller det mer övertygande att anse att artikel 6 – åtminstone i princip – är tillämplig på alla extraordinära rättsmedel i domstolsförfaranden. Men om dess omfattning ska förbli begränsad till vissa typer av extraordinära rättsmedel, är det nödvändigt att definiera dessa baserat på exakta kriterier.

Det bör betonas att dessa slutsatser rör domstolsförfaranden. Artikel 6 tillämplighet på extraordinära rättsmedel i förvaltningsförfaranden är en annan fråga som kräver separat prövning.

6. Det nu aktuella målet rör också den mycket grannliga frågan om effekterna av Domstolens domar som konstaterat en kränkning av Konventionen i civilprocesser eller härrör från domstolsbeslut i civilmål.

Domstolsbeslut i civilmål syftar ofta till att avgöra tvister mellan parter med motsatta intressen. När en av parterna i Domstolen invänder mot ett förfarande eller beslut baserat på förenligheten med Konventionen, påverkar resultatet av förfarandet i Domstolen de andra parternas rättigheter och intressen. Även om Domstolen prövar det vertikala förhållandet (det vill säga, förhållandet mellan sökanden och staten) och avgör frågan om överträdelser mot Konventionen hänförliga till statens myndigheter, kommer en dom som fastställer en kränkning av sökandens rättigheter på grund av ett civilmål eller ett domstolsbeslut i ett civilmål ha betydelse för det skydd som ges de övriga parterna i förfarandet och har därför en horisontell dimension, det vill säga, det rör förhållanden mellan privata parter. Den kontinuerliga utvidgningen av rättspraxis för tillämpningen av Konventionsrättigheter på förhållande mellan enskilda (på tyska: *Drittwirkung*, tredjepartsverkan) belyser denna tendens.

Denna påverkan från Domstolens domar skulle vara ännu mer djupgående om en Konventionskränkning som fastställts i civilprocesser eller uppkommer genom ett domstolsbeslut i ett civilmål skulle leda till att förfarandet återupptogs. I domskälen i det nu aktuella målet konstateras mycket riktigt att det saknas konsensus mellan de höga fördragsslutande parterna på detta område (se punkt 57 i domen). Domstolen konstaterar också, mycket relevant, tänkbara följder av en omprövning av sökandens mål ”för *res iudicata*-principen och rättsäkerheten i det avslutade civilmålet och för tredje parts legitima intressen” (punkt 72). Men resonemanget i beslutet verkar ge uttryck åt en viss preferens för att garantera att det finns möjlighet att återuppta civilmålsförfaranden för att underlätta verkställighet av Domstolens domar (punkt 58). Personligen hade jag föredragit om Domstolens resonemang hade inkluderat vissa krav.

Varje part i en civilprocess har rätt till ett säkert slutligt beslut som avkunnas i rimlig tid. Ett slutligt beslut, även ett som är felaktigt ur Konventionens perspektiv, skapar legitima förväntningar beträffande dess beständighet, i synnerhet om motparten agerat i god tro i en situation där Konventionskränkningarna inte var uppenbara baserat på Domstolens befintliga rättspraxis. Behovet att trygga beständigheten i slutliga domstolsbeslut i mål som rör enskilda parter och alla parters legitima intressen utgör ett starkt argument mot att återuppta ett civilmålsförfarande efter en dom där Domstolen fastställt Konventionskränkning. Återupptagande av sådana förfaranden kan även leda till en kränkning av de övriga parternas rättigheter som skyddas av Konventionen. Icke desto mindre kan det inte uteslutas att ett slutligt beslut i en nationell civilmålsdomstol i vissa situationer kommer att skapa en så skriande orättvisa i förhållandet mellan enskilda parter att den endast kan gottgöras genom att det meddelade beslutet upphävs eller ändras. I de flesta

situationer som övervägs här kommer dock den skäligen gottgörelsen för det mesta att bestå av kompensation från staten.

7. Frågan rörande effekterna av Domstolens domar är i sig kopplad till frågan om Domstolsförfarandet. Alla processuella regler måste vara lämpade för förfarandets syfte och målsättning och måste trygga att alla berörda parter legitima intressen är effektivt skyddade. Vidare måste de garantera de meddelade beslutens ostridiga processuella legitimitet.

Processuell rättvisa kräver i synnerhet att alla personer som berörs av förfarandets resultat garanteras rätten att bli hörda. Som Seneca konstaterade i *Medea*: *Qui statuit aliquid parte inaudita altera, aequum licet statuerit, haud aequus fuit*. (Den som låter dom falla utan ha hört den ena parten är inte rättvis, även om domen är rättvis.) Ju mer långtgående effekterna av Domstolens domar är desto viktigare är det att säkra att alla berörda parter får rätt att höras. Utveckling av rättspraxis och tillämpning avseende effekterna och verkställigheten av Domstolens domar kan kräva att justeringar görs beträffande tillämpliga processuella regler.

8. Vid prövning av ansökningar avseende påstådd kränkning av mänskliga rättigheter i civilmål eller som genom domstolsbeslut i civilmål avseende tvister mellan enskilda eller juridiska personer reglerade i privaträtt, får man aldrig bortse från de rättigheter som tillkommer sökandens motpart. Detta beror på att när Domstolen fastställt en Konventionskränkning i ett domstolsbeslut i ett civilmål kan det få praktiska och rättsliga konsekvenser för övriga parter i civilprocessen och för implementeringen av deras rättigheter. Detta problem är särskilt stort när det gäller ansökningar mot stater vars rättssystem (som det i Ukraina) tillåter återupptagande av civilmål efter en dom i Domstolen.

Det bör noteras här att Domstolen i sin dom i *Ruiz-Mateos v. Spain* (23 juni 1993, serie A nr 262), prövade de berörda personernas rätt att bli hörda i ett konstitutionellt omprövningsförfarande. Frågan hade uppkommit i samband med förhållandet mellan civilprocesser och konstitutionella omprövningsförfaranden. I det målet hade en spansk domstol under en civilrättslig tvist hänvisat en preliminär fråga beträffande författningsenligheten hos den lagstiftning som var tillämplig i målet till författningsdomstolen. Domstolen fastställde en Konventionskränkning eftersom de spanska myndigheterna, i förfarandet för konkret omprövning av lagstiftningen i författningsdomstolen, inte hade säkerställt att en av parterna i civilprocessen fick rätt att yttra sig angående motpartens ställning i frågan om en lags författningsenlighet (§ 67).

9. Det är obestridligt att det förfarande genom vilket Domstolen prövar enskilda ansökningar har många specifika egenskaper som särskiljer det från förfaranden i diverse nationella överdomstolar. En dom i Domstolen kan vara viktig vad gäller implementering av övriga parter rättigheter i det

nationella förfarandet, men den fastställer inga rättigheter eller skyldigheter för dem med direkt inverkan på fördragsparterna. Men med tanke på att tredje part ofta påverkas av resultatet av Domstolens förfarande, gäller synsättet i målet *Ruiz-Mateos* avseende förhållandet mellan civilprocesser och förfaranden för att pröva lagstiftning även förhållandet mellan nationella civilprocesser och förfaranden inför Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna.

Konventionen garanterar inte övriga parter i nationella förfaranden som berörs av ett kritiserat domstolsbeslut rätten att höras av Domstolen. Det stämmer att Kammarens ordförande enligt artikel 36 § 2 i Konventionen, kompletterat av regel 44 § 4 i Domstolens arbetsordning, i den korrekta rättskipningens intresse, kan bemyndiga eller bjuda in en berörd person som inte är sökande att inge skriftliga yttranden eller, under exceptionella omständigheter, delta i förhandlingen. Ibland använder sig Domstolen av denna möjlighet, i synnerhet i mål som rör familjerätt. Den metoden förefaller mig inadekvat eftersom valmöjligheten, som överlämnas åt kammarens ordförandes gottfinnande, att höra en berörd persons synpunkter inte är likställt med rätten att bli hörd. Metoden används inte alltid när tredje parts rättigheter är berörda.

När jag sitter i mål som behandlar Konventionskränkningar i civilprocesser eller som uppkommit genom domstolsbeslut i civilmål, funderar jag alltid över om övriga berörda parter borde garanteras rätten att yttra sig i Domstolen. Är det rätt att fatta beslut utan att höra de övriga berörda parterna? Att garantera dem rätten att bli hörda skulle inte bara ge principen om rättvis rättegång större effekt, det skulle i många fall även ge ökad insikt i de prövade frågorna. Med tanke på rättspraxis utveckling som nämndes ovan, ger inte de regler som är tillämpliga på Domstolens förfarande vid prövning av ansökningar de fattade besluten tillräcklig processuell legitimitet. Mot bakgrund av detta är det dags att förnya Domstolsförfarandet för att anpassa det bättre till kraven på processuell rättvisa.